

Republica Moldova

GVERNUL

HOTĂRÂRE Nr. HG674/2023
din 13.09.2023

**cu privire la aprobarea Programului național
de stimulare a venurilor și de facilitare a (re)integrării
cetătenilor Republicii Moldova implicați în procesul de
migrație pentru anii 2023-2027**

Publicat : 03.11.2023 în MONITORUL OFICIAL Nr. 411-413 art. 998 Data intrării în vigoare

În scopul implementării și promovării unei politici de stat coerente și multidimensionale pentru stimularea venurilor și pentru asigurarea (re)integrării efective a cetătenilor Republicii Moldova implicați în procesul de migrație, al creării unui sistem viabil pentru revenire și integrare sustenabilă, al garantării respectării drepturilor persoanelor revenite și al realizării obiectivelor din Strategia națională „Diaspora-2025”, aprobată prin Hotărârea Guvernului nr.200/2016, (Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2016, nr.49-54, art.230), Guvernul HOTĂRĂȘTE:

1. Se aprobă Programul național de stimulare a venurilor și de facilitare a (re)integrării cetătenilor Republicii Moldova implicați în procesul de migrație pentru anii 2023-2027 (se anexează).

2. Ministerele și alte autorități administrative centrale:

1) vor întreprinde măsurile necesare realizării acțiunilor preconizate pentru implementarea Programului național de stimulare a venurilor și de facilitare a (re)integrării cetătenilor Republicii Moldova implicați în procesul de migrație pentru anii 2023-2027.

2) vor prezenta Cancelariei de Stat, anual, până la data de 1 martie, informația privind implementarea Programului național de stimulare a venurilor și de facilitare a (re)integrării cetătenilor Republicii Moldova implicați în procesul de migrație pentru anii 2023-2027.

3. Se recomandă autorităților administrației publice locale să implementeze acțiunile prevăzute în Programul național de stimulare a venurilor și de facilitare a (re)integrării cetătenilor Republicii Moldova implicați în procesul de migrație pentru anii 2023-2027.

4. Monitorizarea, coordonarea și controlul procesului de realizare a Programului național de stimulare a venurilor și de facilitare a (re)integrării cetătenilor Republicii Moldova implicați în procesul de migrație pentru anii 2023-2027 se pun în sarcina Cancelariei de Stat (Biroul relații cu diaspora), care va informa Guvernul despre realizarea

acestui până pe data de 15 aprilie a fiecărui an.

PRIM-MINISTRU Dorin RECEAN

Contrasemnează:

Viceprim-ministru,

ministrul dezvoltării

economice și digitalizării Dumitru Alaiba

Ministrul muncii

și protecției sociale Alexei Buzu

Ministrul educației

și cercetării Dan Perciun

Nr. 674. Chișinău, 13 septembrie 2023.

Aprobat

prin Hotărârea Guvernului nr.674/2023

PROGRAM NAȚIONAL

de stimulare a revenirilor și de facilitare a (re)integrării

cetățenilor Republicii Moldova implicați în procesul

de migrație pentru anii 2023-2027

I. INTRODUCERE

În ultimii 20 de ani, migrația a devenit un fenomen caracteristic Republicii Moldova, cu multiple consecințe demografice, sociale, culturale și economice.

Emigrarea este astăzi un subiect critic pentru Republica Moldova, dar cu atât mai important va fi pentru ziua de mâine. Emigrarea cetățenilor amplifică presiunile demografice inclusiv asupra pieței forței de muncă și duce la risipirea capitalului uman, la îmbătrânirea populației. În același timp, emigrarea poate fi percepută și ca fenomen salutar de mobilitate umană, urmată de scoaterea multor familii din condițiile de sărăcie, de formare a unor importante economii personale și a unor cunoștințe și deprinderi care nu ar fi fost posibil de acumulat în condițiile Republicii Moldova, potențial care trebuie direcționat spre dezvoltarea societății. Valorificarea potențialului financiar și uman al diasporei/persoanelor emigrate este strâns legată de procesul de stimulare a revenirilor și

de facilitare a (re)integrării cetățenilor Republicii Moldova. Diaspora, în calitate de beneficiar și partener, aduce, pe de o parte, capital uman, intelectual și economic și reprezintă o resursă esențială pentru dezvoltarea și modernizarea țării. Pe de altă parte, aceasta poate beneficia de politicile publice elaborate pentru ea.

Procesul revenirii îl pune pe cetățean în fața aceluiași dificultăți și provocări ca și cel al plecării. Cetățenii care se întorc acasă nu au un loc de muncă, întâmpină impedimente în obținerea și recunoașterea diplomelor, calificărilor obținute în alte țări, inclusiv în procesul de deschidere a unei afaceri, sau de înmatriculare a copiilor în procesul educațional etc. Statul trebuie să sprijine eforturile acestora de a se (re)integra în societate, de a redeveni persoane active în Republica Moldova.

În acest context, în scopul dezvoltării și promovării unei politici de stat coerente și multidimensionale pentru asigurarea revenirilor și facilitarea (re)integrării cetățenilor Republicii Moldova implicați în procesul de migrație, precum și al realizării Hotărârii Guvernului nr. 90/2023 cu privire la aprobarea Planului de acțiuni al Guvernului pentru anul 2023, a fost elaborat Programul Național de stimulare a revenirilor și de facilitare a (re)integrării cetățenilor Republicii Moldova implicați în procesul de migrație pentru anii 2023-2027 (în continuare - *Program*).

Programul este un document de planificare strategică pe termen mediu de realizare a politicii statului în domeniul migrației, diasporei și dezvoltării (DMD) și are la bază tratatele internaționale la care Republica Moldova este parte, precum și alte angajamente, respectiv, Pactul global pentru o migrație sigură, ordonată și reglementată. În acest sens, menționăm că dreptul cetățenilor de a reveni în țările lor de origine este recunoscut în Declarația Universală a Drepturilor Omului și reafirmat în alte documente universale privind drepturile omului (pactele internaționale cu privire la drepturile civile, politice, economice, sociale și culturale), inclusiv Convenția internațională privind protecția drepturilor tuturor lucrătorilor migranți și a familiilor lor.

Obiectivele de Dezvoltare Durabilă și Agenda 2030 prevăd o abordare echitabilă pentru diversele categorii de cetățeni, inclusiv pentru migranți, însoțită de instrumentele și mecanismele-cheie pentru realizarea creșterii economice centrate pe oameni.

Prezentul program este, de asemenea, ancorat în câteva dintre obiectivele Pactului global pentru migrație, în particular: obiectivul 3, privind oferirea de informații la toate etapele migrației; obiectivul 12, privind asigurarea certitudinii și previzibilității procedurilor ce țin de migrație; obiectivul 18, privind dezvoltarea și recunoașterea calificărilor; și în mod special, o parte a obiectivului 21, privind facilitarea revenirii și readmisiei în condiții de siguranță și demnitate, precum și a unei reintegrări durabile. Programul este bazat pe expertiza și experiența Agenției ONU pentru Migrație - Organizația Internațională pentru Migrație.

Nu în ultimul rând, Programul are drept obiectiv inclusiv realizarea angajamentelor expuse în Acordul de Asociere între Republica Moldova, pe de o parte, și Uniunea Europeană și Comunitatea Europeană a Energiei Atomice și statele membre ale acestora, pe de altă parte, semnat la Bruxelles la 27 iulie 2014, la Titlul III „Libertate, securitate și justiție”, subcapitolul „Cooperarea în domeniul migrației, al azilului și al gestionării

frontierelor” (art. 14).

Programul este constituit din partea descriptivă și din Planul de acțiuni care stabilește obiective pe termen mediu, cu activități ce vor fi realizate la nivel local, național și internațional, pentru a stimula revenirea și a facilita (re)integrarea cu succes a cetățenilor Republicii Moldova implicați în procesul de migrație, valorificând potențialul uman și financiar al migrantilor, maximizând impactul pozitiv al migrației asupra dezvoltării țării.

Scopul Programului constă în stimularea revenirilor și asigurarea (re)integrării efective și durabile a cetățenilor Republicii Moldova implicați în procesul de migrație prin crearea unui sistem viabil pentru revenirea și (re)integrarea sustenabilă a acestora.

Programul a fost elaborat în concordanță cu principalul document strategic al țării - Strategia națională de dezvoltare „Moldova Europeană 2030”, în care una dintre direcțiile prioritare de politici și intervenții se referă la „Susținerea și implicarea diasporei”, prin reintegrarea eficientă a persoanelor întoarse din străinătate și valorificarea potențialului diasporei în materie de competențe și calificări prin dezvoltarea unor instrumente de stimulare a creării de afaceri, prin asigurarea transferabilității beneficiilor și prin recunoașterea cunoștințelor și a calificărilor dobândite (Obiectiv specific 1.1 - Creșterea accelerată a productivității muncii, Obiectiv specific 3.3 - Dezvoltarea unui sistem accesibil, flexibil și relevant de educație continuă a adulților în perspectiva învățării pe tot parcursul vieții, Obiectiv specific 7.1 - Edificarea unei administrații publice integre, responsabile, eficiente, transparente și deschise pentru participarea cetățenilor la procesele de luare a deciziilor).

Totodată, documentul este în concordanță cu prioritățile prevăzute în Programul de activitate al Guvernului „Moldova prosperă, sigură, europeană”, aprobat prin Hotărârea Parlamentului nr.28/2023. În acest sens, printre obiectivele majore ale Executivului specificăm extinderea serviciilor de calitate, inclusiv ale celor digitale, pentru diaspora și integrarea diasporei în viața economică, respectiv, obiectivele specifice ale prezentului Program vor contribui la realizarea acestei priorități. De asemenea, Programul contribuie la implementarea celor 20 de acțiuni prioritare ale Guvernului în contextul Planului național „Moldova Europeană”, în special, Servicii accesibile pentru diaspora. Planul de acțiuni al Guvernului pentru anul 2023, ca și Planul național de dezvoltare, conține un șir de măsuri dedicate diasporei, în special promovarea prezentului Program.

Programul conține o abordare inovativă adaptată necesităților/așteptărilor cetățenilor Republicii Moldova implicați în procesul de migrație și ține cont inclusiv de necesitățile, oportunitățile și provocările comunităților unde are loc revenirea și reintegrarea, prin extinderea metodologică și de viziune a domeniului migrației de la reintegrarea individuală la o abordare transversală, integrată, adaptată la aspectele de gen și sustenabilă și detaliază direcțiile de acțiune, obiectivul strategic general, obiectivele specifice, rezultatele și impactul.

Programul este elaborat pentru un termen de 5 ani (2023-2027) și conține un plan de acțiuni pentru anii 2023-2025. Planul de acțiuni va fi reevaluat după 3 ani și adaptat în funcție de necesitățile cetățenilor reveniți de peste hotare, a familiilor acestora, precum și a comunităților unde are loc revenirea. Pentru implementarea eficientă a Programului, Planul

de acțiuni permite flexibilizarea analizelor și adaptarea permanentă la provocările cu care se confruntă Republica Moldova. În procesul elaborării Programului a fost asigurată corelarea și sinergia dintre domeniile de politici identificate: protecție socială, sănătate, educație, muncă, dezvoltare locală, mediul de afaceri etc.

Principiile programului: *coerență, sustenabilitate, accesibilitate, complementaritate, coordonare, comunicare.*

Coerență: politicile și serviciile destinate cetățenilor Republicii Moldova implicați în procesul de migrație sunt elaborate în baza nevoilor anumitor categorii și grupuri-țintă, astfel încât să fie ușor de găsit și utilizat.

Sustenabilitate: Reintegrarea poate fi considerată sustenabilă/durabilă doar atunci când cei reveniți au atins un nivel de autosuficiență economică, stabilitate și bunăstare socială și psihologică în cadrul comunităților, ceea ce le-ar permite să facă față provocărilor inițiale care i-au făcut să migreze. După ce au realizat o reintegrare durabilă, cei reveniți vor deveni capabili să abordeze migrația drept decizie opțională/discreționară mai degrabă, decât o necesitate.

Accesibilitate: politicile și serviciile destinate cetățenilor implicați în procesul de migrație în toate fazele sale, pre-migrare, migrare și revenire, vor fi disponibile online/fizic, la nivel local/național și în țările de destinație, inclusiv pentru cele mai vulnerabile categorii de persoane.

Complementaritate: obiectivele și acțiunile Programului sunt coordonate și derivă din documentele strategice de dezvoltare ale Republicii Moldova și din legislația existentă în domeniul DMD. Acțiunile Programului nu se dublează cu alte documente, ci completează, coordonează și sincronizează politicile în domeniul respectiv.

Coordonare: pentru a asigura eficiența, echitatea și eficacitatea acțiunilor, va fi utilizat mecanismul de coordonare a politicii de stat în domeniul diasporii, migrației și dezvoltării, aprobată prin Hotărârea Guvernului nr.725/2017. Cooperarea dintre varietatea de actori - guvernamentali și neguvernamentali - la nivel național și local este necesară pentru îmbunătățirea gamei și calității asistenței pentru revenirea migranților, în scopul de a evita dublarea eforturilor și promovarea sustenabilității procesului de reintegrare.

Comunicare: colaborarea diaspora - guvern/autoritățile administrației publice locale/autoritățile administrației publice centrale este acțiunea care stă la baza Programului. Integrarea politicilor, serviciilor și produselor pentru cetățenii implicați sau afectați de procesul de migrație poate avea loc numai dacă va fi creat și implementat un sistem eficient de comunicare și dialog, care va permite adaptarea și flexibilitatea acțiunilor, în funcție de impactul și rezultatele lor.

Părțile implicate în elaborarea Programului: Biroul relații cu diaspora al Cancelariei de Stat (în continuare - *BRD*), punctele focale din cadrul autorităților publice centrale, reprezentanți ai autorităților publice locale, parteneri externi (Programul Națiunilor Unite pentru Dezvoltare, misiunea Organizației Internaționale pentru Migrație în Moldova, asociații/reprezentanți ai diasporii, organizațiile societății civile).

Programul respectă cerințele referitoare la structura și conținutul unui document de politici, conform prevederilor Hotărârii Guvernului nr.386/2020 cu privire la planificarea, elaborarea, aprobarea, implementarea, monitorizarea și evaluarea documentelor de politici publice și Legii nr. 100/2017 cu privire la actele normative.

În sensul prezentului Program sunt folosite următoarele definiții:

Cetățeni ai Republicii Moldova implicați în procesul de migrație - cetățenii aflați în fazele de premigrare, migrare sau revenire și familiile acestora, indiferent de țara în care se află la moment. Definiția este folosită pentru a desemna publicul-țintă al Programului;

migrant - persoană care a locuit într-o țară străină pe termen scurt (mai mult de trei luni, dar până la un an) sau peste un an, indiferent de cauze, voluntare sau involuntare, și de mijloacele la care a recurs pentru a migra. Conform acestei definiții, persoanele care călătoresc pentru perioade mai scurte (o durată mai scurtă de 3 luni), ca turiști sau ca oameni de afaceri, nu sunt considerate migranți (conform definiției Organizației Internaționale pentru Migrație, 2015). Definiția se referă la persoanele aflate la moment în proces de migrație, inclusiv migrație circulară;

familii mixte - familii formate în urma căsătoriei cetățenilor Republicii Moldova cu cetățeni străini;

abordarea integrată a domeniului diasporei, migrației și dezvoltării - mecanism de comunicare și coordonare a tuturor părților implicate (autoritățile publice centrale și locale, societatea civilă, mediul academic și privat, organizațiile internaționale etc.) în realizarea obiectivelor strategice ale politicii de stat în domeniul relațiilor cu diaspora (conform Hotărârii Guvernului nr. 725/2017 cu privire la Mecanismul de coordonare a politicii de stat în domeniul diasporei, migrației și dezvoltării);

diaspora Republicii Moldova - cetățenii Republicii Moldova stabiliți temporar sau permanent peste hotarele țării, persoanele originare din Republica Moldova și descendenții lor, precum și comunitățile formate de aceștia. Respectiva definiție este de natură strategică și culturologică, iar din perspectivă statistică, aceasta este descrisă/înglobată de termenul *migrant* (a se vedea mai sus);

migrație - fenomenul migrației se caracterizează prin *migrație permanentă* (stabilirea în țara de destinație și formarea diasporei) sau *migrație temporară* (călătorie, educație și dezvoltare profesională, muncă sezonieră și întoarcere). *Migrația circulară* se referă la migranții implicați în mobilitatea transfrontalieră, în scop de muncă, cu caracter repetitiv, formal sau neformal, reglementat sau iregular.

II. ANALIZA SITUAȚIEI

Succesul politicilor de revenire și de (re)integrare depind de gradul de sustenabilitate al reîntoarcerii și al (re)integrării. Există câțiva indicatori importanți care pot măsura sustenabilitatea politicilor de reintegrare: numărul de cetățeni reveniți; numărul de cetățeni reveniți doritori să plece din nou; numărul de cetățeni reveniți care și-au găsit un loc de muncă; numărul de cetățeni reveniți care au deschis o afacere; numărul de familii mixte revenite și reintegrate; numărul de afaceri deschise și raportul dintre numărul cetățenilor

reveniți, satisfăcuți de calitatea vieții și numărul celor nesatisfăcuți. Republica Moldova a demonstrat, începând cu 2012, un interes sporit față de diaspora și politicile migraționale, elaborând o serie de documente strategice, creând Mecanismul abordării integrate a domeniului DMD și implementând o serie de instrumente de politici și programe specifice domeniului.

Republica Moldova este una dintre țările lideră în dezvoltarea politicilor și a mecanismelor de abordare integrată a domeniului. Acest lucru se datorează numărului mare de persoane care se află în proces de migrație de lungă durată, dar și tendințelor migraționale crescânde. În politicile de reintegrare, până în anul 2017, accentul a fost pus mai degrabă pe obiectivul de informare a diasporei asupra oportunităților economice existente în țară. Mai mult, pentru că erau concentrate la nivel central, politicile de reintegrare au vizat migrația de revenire la nivel individual, oferind servicii și instrumente de reintegrare pentru cetățeni și nu pentru comunități. Există o serie de inițiative la nivel local care funcționează cu suportul partenerilor de dezvoltare și care pot servi drept model de bune practici pentru (re)integrarea cetățenilor și implicarea lor în dezvoltarea comunității.

Drept rezultat, chiar dacă există inițiative și politici importante, nivelul de cunoaștere al acestora este scăzut, iar impactul este mult mai mic decât ar fi nevoie pentru ca politicile să producă un impact la nivel național. Spre exemplu, numărul beneficiarilor programelor de formare continuă orientate spre nevoile cetățenilor Republicii Moldova reîntorși de peste hotare în anul 2021 a fost de 846 de persoane reîntoarse și înregistrate cu statut de șomer, dintre care, 59% bărbați. Totodată, în 2020 au fost autorizate spre funcționare 38 de programe de formare continuă. În anul 2020, 47 de persoane și-au validat competențele în contexte de educație nonformală și informală, instituite în cadrul centrelor de validare și certificare a competențelor nonformale din cadrul Centrului de Excelență în Construcții și Centrului de Excelență în Servicii și Prelucrarea Alimentelor. În anul 2021, peste 300 de persoane au făcut uz de mecanismul de validare și certificare a competențelor nonformale.

În anul 2014, prin Hotărârea Guvernului nr. 339/2014, a fost aprobat Planul de acțiuni pentru anii 2014-2016 privind susținerea reintegrării cetățenilor reîntorși de peste hotare. Ulterior, în anul 2017, a fost aprobat Planul de acțiuni 2017-2020 privind (re)integrarea cetățenilor Republicii Moldova reîntorși de peste hotare, aprobat prin Hotărârea Guvernului nr. 724/2017. Rezultatele raportului de evaluare demonstrează că, din totalul de 23 de acțiuni planificate, 21 au fost realizate integral, iar 2 acțiuni au fost realizate parțial. Analiza Planului de acțiuni vizat și a indicatorilor demonstrează că este nevoie ca Republica Moldova să extindă și să creeze un nou sistem de reintegrare sustenabilă.

Una dintre activitățile relevante din Planul de acțiuni 2017-2020 a fost instituirea, în 25 de raioane, a Mecanismului interinstituțional de referire a cetățenilor reîntorși de peste hotare (în continuare - *MIR*), care reprezintă un memorandum de înțelegere cu privire la implementarea *MIR*, semnat de către autorități publice care prestează diverse servicii, precum: Ministerul Muncii și Protecției Sociale; Ministerul Educației și Cercetării; Ministerul Dezvoltării Economice și Digitalizării; Casa Națională de Asigurări Sociale; Compania Națională de Asigurări în Medicină; Agenția Națională pentru Ocuparea Forței de Muncă, Agenția Servicii Publice, consiliile raionale, organele locale de specialitate în

domeniul învățământului, direcțiile de sănătate, direcțiile economie și de atragere a investițiilor, direcțiile de asistență socială și protecția familiei, Serviciul teritorial de ocupare a forței de muncă, Agenția teritorială a Companiei Naționale de Asigurări în Medicină.

MIR are drept scop asigurarea prestării serviciilor calitative de (re)integrare socială și profesională a cetățenilor Republicii Moldova reveniți de peste hotare, în mod coordonat și multidisciplinar. Pentru implementarea acestuia au fost consolidate capacitățile tuturor actorilor antrenați, iar BRD, conform Hotărârii de Guvern nr. 725/2017 cu privire la Mecanismul de coordonare a politicii de stat în domeniul diasporei, migrației și dezvoltării, asigură coordonarea acestui proces, inclusiv prin organizarea sesiunilor de informare a instituțiilor implicate.

Studiul „Indicatorii de Guvernanță în Domeniul Migrației - Republica Moldova Al Doilea Profil 2021” (elaborat de Organizația Internațională pentru Migrație, misiunea în Republica Moldova (în continuare - OIM) în 2022) evidențiază realizările Guvernului în domeniul revenirii și reintegrării. Astfel, Republica Moldova are semnate opt acorduri bilaterale privind migrația forței de muncă, dintre care două, cu Bulgaria și Israel, sunt în proces de implementare, precum și 16 acorduri bilaterale de securitate socială. Negocierile acordurilor bilaterale privind migrația forței de muncă, securitatea socială, mobilitatea academică, repatrierea și readmisia, privind contracararea migrației iregulare, contrabandei și traficului de persoane s-au intensificat din 2018. De asemenea, în 2018-2019 Republica Moldova a implementat un acord-cadru de parteneriat privind sprijinul pentru reintegrare pentru migrații reînțorși, semnat cu Oficiul francez pentru imigrare și integrare (OFI).

În ultimii trei ani au fost implementate o serie de programe privind integrarea și reintegrarea migrațiilor din perspectiva oportunităților de investiții și a lansării de afaceri, precum:

- (a) Programul de atragere a remitențelor în economie (PARE 1+1)/(PARE 1+2); Programul START pentru tineri;
- (b) Programul „Femei în afaceri”;
- (c) Managementul eficient al afacerilor;
- (d) Programul Diaspora acasă reușește (DAR 1+3);
- e) Programul guvernamental de stimulare a investițiilor „373”.

Studiul menționat remarcă necesitatea colaborării mai active cu societatea civilă, atât cea din țară, cât și cea din afara țării, în domeniul migrației și necesitatea dezvoltării unor servicii de reintegrare pentru migrații reveniți de peste hotare.

Conform raportului Cadrului de M&E participativă a politicilor în domeniul DMD pentru 2019, Programul „Femei în afaceri” al Organizației pentru Dezvoltarea Antreprenoriatului (ODA) nu are beneficiari femei revenite din migrație, deși incubatoarele de afaceri operate de către ODA și primării raportează afaceri lansate de femei migrante.

Până în acest moment nu sunt colectate datele pentru alte programe destinate dezvoltării afacerilor, în afară de „PARE 1+1”. Prin intermediul Programului respectiv, pe parcursul anului 2020 au fost acordate consultații pentru 3694 de persoane, 201 persoane au beneficiat de instruiri și 187 de proiecte investiționale au fost aprobate spre finanțare. Din totalul întreprinderilor acceptate spre finanțare, 73 de afaceri (39,0%) sunt create de lucrătorii migranți care s-au întors de peste hotare, iar 114 (61,0%) întreprinderi sunt constituite de către rudele de gradul I ale migranților.

Din totalul contractelor de finanțare nerambursabilă, aprobate spre finanțare pe parcursul anului 2020:

- 73 (39,0%) afaceri sunt create/administrate de femei;
- 106 (56,6%) întreprinderi sunt create/administrate de tineri;
- 121 (64,7%) întreprinderi sunt în faza de dezvoltare;
- 66 (35,3%) sunt start-upuri.

Principalii indicatori ai programelor de suport arată că în anul 2020 au fost create și menținute 3717 locuri de muncă, dintre care 551 în cadrul Programului „Start pentru tineri”, 620 în cadrul „Programului PARE 1+1”, 593 în cadrul programului „Femei în afaceri” și 1953 prin intermediul Instrumentului de susținere privind digitalizarea IMM-urilor.

Suma granturilor aprobată spre finanțare este de 45,37 milioane de lei (în agricultură, 103 afaceri - 25,03 milioane de lei, în domeniul industrial, 27 de afaceri - 20,02 milioane de lei, în domeniul prestări servicii 57 de afaceri - 13,23 milioane de lei) și va contribui la atragerea în economie a 115,54 milioane de lei investiții (57,67 milioane de lei în agricultură, 20,02 milioane de lei în industria prelucrătoare, 37,85 milioane de lei în domeniul prestări servicii).

Conform raportului final al Studiului „Generații și Gen”, 15,5% din respondenți au subliniat că intenționează să se mute în următorii trei ani într-o altă țară, ponderea populației de la oraș cu o astfel de intenție fiind mai mare decât a celor de la sat, respectiv, 21% și 12,3%. De asemenea, bărbații au intenția să emigreze în următorii trei ani în măsură mai mare decât femeile, proporția fiind de 18,8% și, respectiv, 12,4%, iar persoanele cu studii superioare și cele singure s-au remarcat prin cele mai mari ponderi în ceea ce privește intenția de a emigra în următorii trei ani.

Raportul BRD privind implementarea cadrului de monitorizare a politicilor în domeniul DMD la nivel de raion/municipiu, elaborat în 2022, denotă că oportunitățile de pe piața muncii și posibilitățile de investiție a economiilor acumulate, serviciile publice diversificate și calitative, accesul la acestea, sunt vitale pentru susținerea reintegrării migranților și familiilor acestora, dar și pentru reținerea și menținerea acestora în țările de origine. În prezent, printre aceste servicii se enumeră cele oferite la nivel local în cadrul MIR la nivelul celor 35 de unități administrativ-teritoriale.

În anul 2020, numărul migranților reîntorși care au fost înregistrați de către

Subdiviziunile teritoriale de ocupare a forței de muncă (STOFM) ca fiind în căutarea unui loc de muncă a fost de 1605 persoane (dintre care 39,6% erau femei, dintre care 60% au fost cele din mediul rural), cu o creștere de circa 56% în raport cu anul precedent.

Analiza pe raioanele/municipiile care au prezentat date a relatat că în ierarhia unităților administrativ-teritoriale, cu cel mai mare număr de migrați reîntorși înregistrați la STOFM în anul de referință au fost: raionul Florești, cu 223 de persoane (cu o pondere de 13,9% în total și cu o creștere de 7,6 ori față de anul 2019), municipiul Chișinău, cu 153 de persoane (cu o pondere de 9,5% în total și o creștere cu 5,4 ori față de anul 2019), raioanele Rîșcani, cu 108 persoane (cu o pondere de 6,7% în total și creștere de 2,5 ori față de anul 2019), Soroca, cu 91 de persoane (cu 5,7% în total și o creștere cu 3,4 % față de anul 2019), Glodeni, cu 60 de persoane (cu 3,7% în total și în creștere cu 36,4% față de anul 2019), Leova, cu 55 persoane (cu 3,4% în total și cu o creștere cu 61,8% față de anul precedent) și Soldănești, cu 45 persoane (cu 2,8% în total și o creștere cu 7,1% față de anul precedent).

Ca urmare a măsurilor active aplicate, proporția migranților reîntorși care au fost plasați în câmpul muncii a fost de circa 11% sau 168 de persoane (dintre care au fost 42,3% femei), cu o diminuare față de anul 2019 de 52,4%, când proporția celor angajați a fost de 34,3%. Datele prezentate de către raioane/municipii au relatat că unele localități au creat registre de evidență a inițiativelor locale propuse și cele implementate. O practică pozitivă în acest sens constituie și rezultatele proiectului PNUD „Migrație și dezvoltare locală”, care în cadrul celei de-a doua etape de implementare demarate în anul 2019, a continuat activitățile de suport și dezvoltare ale rețelei asociațiilor de băștinași active la nivel local, prin două programe de granturi anuale: „Acceleratorul asociațiilor de băștinași (AdB) 1+1” și „Incubatorul asociațiilor de băștinași (AdB)”. Printre realizările obținute pot fi menționate:

1) înființarea, în anul 2020, a 39 de AdB noi;

2) inițierea de către AdB, în parteneriat cu autoritățile publice locale (în continuare - APL), a 46 de proiecte de dezvoltare a serviciilor publice locale în 41 de comunități;

3) promovarea, în 32 de comunități, a dezvoltării economice locale sistemice și a intervențiilor de îmbunătățire a serviciilor bazate pe un proces extins de implicare a diasporei;

4) îmbunătățirea cunoștințelor reprezentanților APL și a actorilor locali din comunitățile partenere în ceea ce privește planificarea locală participativă;

5) instituirea a 83 de puncte locale din rândul reprezentanților AdB care asigură legătura dintre diaspora și părțile locale interesate în procesul de dezvoltare comunitară.

Având în vedere cele expuse mai sus, este cert că Republica Moldova are nevoie de o abordare calitativ nouă în ceea ce privește gestionarea domeniului revenirii și (re)integrării.

În același timp, prin intermediul acordurilor de readmisie, încheiate între Republica Moldova și alte state, Biroul Migrație și Azil, în anul 2021, a recepționat și examinat 587 de dosare cu privire la transfer. De menționat că, în perioada vizată, din Germania în Republica Moldova, prin intermediul a 16 rute charter, au fost transferate 393 de persoane. Este

important ca persoanele readmise să fie (re)integrate cu succes pentru că, de obicei, aceste persoane au tendința să emigreze din nou. Deoarece numărul de familii mixte este în creștere, necesitatea măsurilor de reintegrare destinate familiilor cetățenilor Republicii Moldova afectați de migrație este prioritară.

Pandemia COVID-19 a aprofundat și a evidențiat problemele, deja existente ale cetățenilor moldoveni reveniți de peste hotare.

Studiul „Evaluarea rapidă a OIM privind impactul COVID-19 asupra bunăstării migranților moldoveni: date empirice privind strategiile și contribuțiile migranților”, realizat în anul 2020 de către OIM, arată că 30% dintre respondenți intenționau să revină, dintre care 67% doreau să revină cât mai curând posibil, iar 17%, în 1-2 luni. Alte 18% nu erau decizi în această privință. Bărbații migranți erau mai predispuși să revină decât femeile migrante (38% bărbați vs 25% femei dintre respondenți).

Întrebați care erau planurile personale după revenire, 32% dintre cei care doreau să revină acasă au indicat că planificau să rămână în țară pentru o perioadă mai îndelungată, să se angajeze sau să deschidă/relanseze o afacere, pe când 28% dintre aceștia planificau să se întoarcă imediat în țara în care se aflau la acel moment sau în altă țară de destinație.

Pandemia COVID-19 a afectat Republica Moldova în special în ceea ce privește volumul de remitențe, care a scăzut din cauza crizei economice, dar și la nivel de provocări cu care se confruntă migrații. Luând în considerare estimările OIM conform cărora circa 350000 de cetățeni sunt implicați în migrație pe termen scurt și problema pierderii sau suspendării locurilor de muncă, s-ar putea ca, în următorii ani, Republica Moldova să se confrunte cu revenirea migranților cu vârstă de 50 de ani și mai mult.

Un alt studiu arată că 66% dintre respondenți ar dori să se reîntoarcă în Republica Moldova, dacă ar apărea oportunități de angajare/investiții decente, pentru un salariu de minimum 2000 de euro. Condițiile de revenire acasă ar fi deci o guvernare competentă și un stat de drept, inclusiv crearea locurilor de muncă și a oportunităților de investiții.

Datele prezentate în studiul „Migrația în scop de muncă: profilul și provocările actuale ale lucrătorilor moldoveni în principalele țări de destinație”, care accesează aspectele migrației circulare de scurtă durată, arată că principalul motiv al revenirii în țară a fost cel emoțional, dorul de casă fiind menționat de peste 20% dintre migranții reîntorși, în proporții aproximativ egale între bărbați și femei. Un al doilea motiv menționat a fost expirarea contractului/permisului de lucru, adică 21% dintre răspunsuri. Insistența familiei asupra revenirii, de asemenea, a avut un rol important pentru 19% dintre intervievați, în special pentru femei.

În același timp, peste 65% dintre cetățenii moldoveni care locuiesc și lucrează peste hotare au spus că ar dori să facă investiții în Republica Moldova, în special în turism și educație (câte 39% fiecare). Majoritatea (88%) respondenților cred că bariera principală pentru contribuția diasporei la dezvoltarea Republicii Moldova este nivelul înalt de corupție și lipsa încrederii în organizațiile care gestionează resursele.

Respondenții au menționat trei dintre cele mai mari impedimente în dezvoltarea

Republicii Moldovei și în asigurarea bunăstării populației: nivelul înalt al corupției și lipsa justiției (76%), lipsa locurilor de muncă bine plătite/oportunități de dezvoltare a afacerilor (44%) și inegalitățile mari/sărăcia în rândul grupurilor de populație (40%).

Moldovenii de peste hotare mai consideră că Guvernul trebuie să prioritizeze și să investească mai mult în justiție și în statul de drept (38%), dar și în oportunitățile de abilitare economică și în piața muncii (32%).

Sistemul de abordare integrată a revenirii și (re)integrării are nevoie să treacă la un nivel calitativ nou. Abordarea individuală a revenirii și (re)integrării contribuie puțin la succesul reintegrării.

Diversele dificultăți și provocări ale persoanelor revenite necesită servicii ample adaptate la gen, axate pe aspectele economice, sociale și pe nevoi psihosociale. Persoanele care se întorc se pot confrunta cu diverse situații: necesitatea asistenței pentru șomaj, lipsa economiilor, lipsa asigurării medicale în cazul problemelor de sănătate, necesitatea consultanței în înființarea și dezvoltarea afacerii, căutarea unui loc de muncă, corespunderea locurilor de muncă cu profilul de calificări, necesitatea recunoașterii unor calificări/competențe sau acte de studii obținute peste hotare, lipsa sau expirarea unor acte de identitate, probleme de ordin psihosocial sau dificultăți de (re)integrare în comunitățile de origine, (re)integrarea școlară a copiilor etc. Adoptarea unor deprinderi și obiceiuri, uneori slab conștientizate, dobândite în străinătate (exprimarea în limba română cu accent străin), teama de concurență manifestată de localnicii care au rămas în țară față de cei reveniți acasă generează, în unele cazuri, atitudini de izolare și respingere în cadrul comunității. Aceste situații explicate de psihologia individului și a grupului trebuie atenuate de către stat și de către autoritățile locale printr-un efort susținut.

Programele integrate și direcționate ar putea ajuta aceste persoane ca la întoarcere să se integreze în comunitate, totodată fiind valorificată contribuția lor la dezvoltarea localității, ținându-se cont de provocări și valorificând-se oportunitățile existente la nivel de comunitate, de care va depinde succesul și durabilitatea reintegrării.

Procesul de (re)integrare sistemică, recomandat de OIM, extinde și aprofundează natura politicilor pentru cetățenii reveniți și familiile acestora. Pentru ca activitățile de (re)integrare să aibă impact asupra cetățenilor reîntorși, dar și asupra dezvoltării Republicii Moldova, este nevoie ca abordarea să fie completată pe următoarele dimensiuni:

a) temporală (perioada de pre-plecare, perioada de migrație și perioada de post-revenire);

b) structurală (nivelul individual va conține politici, servicii și produse de reintegrare economică, socială, sănătate ș.a.; nivelul local va aborda politici, inițiative și servicii locale pentru întreg procesul de reintegrare și nivelul național care va păstra, consolida și dezvolta componenta abordării integrare a domeniului DMD).

Probleme și provocări la etapa de pre-migrare

Pentru etapa de pre-migrare, Republica Moldova nu dispune de un mecanism de identificare a potențialilor migranți, acest grup nefiind reglementat în legislația actuală.

Astfel, nu poate fi estimat numărul persoanelor, potențiali migranți, care au beneficiat de serviciile de informare prestate de Agenția Națională pentru Ocuparea Forței de Muncă (în continuare - ANOFM).

ANOFM acordă servicii de informare tuturor celor care se adresează cu privire la avantajele, dezavantajele migrației și riscurile migrației ilegale.

Informarea potențialilor migranți privind avantajele, dezavantajele migrației și riscurile migrației ilegale are loc și cu suportul donatorilor externi, dar și prin intermediul organizațiilor internaționale. Însă, conform rezultatelor studiului „Migrația în scop de muncă”, cei mai mulți respondenți declară că sunt informați despre posibilitățile de a lucra în țara de destinație din cercul social apropiat. Circa 60% dintre respondenți au obținut informații de la rude/prieteni care se află în țara respectivă sau în Republica Moldova, iar circa 16% din mass-media. Puțin peste 10% dintre respondenți au declarat că anterior au mai fost în țara dată și/sau s-au informat de la agențiile/instituțiile/organizațiile din Republica Moldova.

În ceea ce privește serviciile la care apelează potențialii migranți, studiul relevă că 37% femei și 28% bărbați au apelat pentru informații/servicii la agențiile private din Republica Moldova, circa 30%, atât femei, cât și bărbați, la persoane particulare de peste hotare, iar câte 20% de bărbați și de femei, la persoane particulare din Republica Moldova. La ANOFM și/sau subdiviziunile teritoriale au apelat circa 13% dintre respondenți, iar printre bărbați această pondere este de aproape 20%. Una din zece persoane s-a adresat la agențiile private de peste hotare.

Cele mai cerute servicii sunt: informare cu referire la posibilitățile de muncă (peste 70% dintre intervievați), ofertă de muncă (70%), asistență în țara de destinație și/sau organizarea plecării în țara de destinație (40%), negocierea contractului de muncă (30%).

Se observă preferințe în ceea ce privește adresarea la anumite servicii. Respondenții din mediul urban și cei cu studii superioare preferă să apeleze pentru informații/servicii persoanele particulare din țară sau de peste hotare, iar cei din mediul rural și cei mai puțin instruiți, la agențiile private din Republica Moldova.

Analiza calitativă, rezultată din focus-grupuri, demonstrează că cetățenii implicați în procesele de emigrare sau se află la etapa de pre-migrare nu cunosc ce servicii de consiliere oferă Subdiviziunile Teritoriale de Ocupare a Forței de muncă (în continuare - *STOFM*) pentru migrația în scop de muncă. Respondenții au solicitat ca acest tip de servicii să fie disponibil la nivel local, în special în primării.

Gradul de mulțumire față de serviciile oferite este diferit. Astfel, circa 25% dintre respondenți au declarat că sunt nemulțumiți de prestarea serviciilor de către agențiile private din Republica Moldova. Femeile s-au declarat mai nemulțumite decât bărbații. Cel mai înalt grad de nemulțumire față de nivelul condițiilor de muncă l-au avut migranții din mediul rural. Cei din mediul urban sunt mai nemulțumiți de nerespectarea promisiunilor cu referire la salarii sau la condițiile contractului, dar și de organizarea proastă a plecării.

Respectiv, se constată o mai mare carență a serviciilor de negociere a contractelor de

muncă în cazul migranților care provin din mediul rural, din motivul că aceștia sunt mai puțin instruiți și se adresează agențiilor private de angajare de peste hotare. Totodată, instruirile desfășurate pentru potențialii migranți, organizate de STOFM sau agențiile private de angajare, sunt considerate utile și foarte utile. Iar în condițiile în care intenția de plecare a cetățenilor este declarată și sigură, important este ca mecanismul național de facilitare a revenirii și reintegrării să conțină un traseu de informare și de consiliere la locul de trai al potențialilor migranți.

La etapa actuală, conexiunea și comunicarea dintre APL și ANOFM este precară. Persoanele responsabile de problemele migrației din cadrul ANOFM nu dispun de un mecanism clar de comunicare cu responsabilii de migrație din APL.

Una dintre provocările migranților este pierderea calificărilor obținute în Republica Moldova. Doar 17% dintre respondenții studiului „Migrația în scop de muncă” au reușit să obțină recunoașterea studiilor pe care le-au făcut în țară. Alte 19% au declarat că doar parțial li s-au recunoscut studiile, iar o treime au răspuns că nu li s-au recunoscut studiile, respectiv, 29% femei și 39% bărbați. Pierderea calificărilor este legată nu doar de lipsa acordurilor între state, ci și de faptul că puțini dintre migranți sunt informați cu privire la legislația țărilor de destinație și necesitatea pregătirii actelor pentru recunoașterea studiilor și calificărilor. Studiul atestă că persistă tendința ca migranții moldoveni să fie angajați în țările-gazdă sub nivelul lor de calificare. Persoanele care au muncit în domenii calificate în Republica Moldova, peste hotarele țării muncesc preponderent în construcții (bărbații) și în gospodăria casnică (femeile). Au fost identificați medici, profesori, ingineri etc. aflați temporar la muncă în construcții peste hotare, care au renunțat la profesiile practicate în țară.

Probleme și provocări la etapa de migrare

Provocările cu care se confruntă migranții în țările de destinație, rezultate din datele studiului sociologic OIM 2020 „Profilul și Provocările actuale ale lucrătorilor migranți moldoveni”, sunt legate de suspendarea (16% șomaj plătit și 11% concediu neplătit) sau pierderea locului de muncă (12%) și de impactul negativ asupra bunăstării (23% - afectați foarte mult, 17% - parțial, 20% - într-o mică măsură și doar 13% - deloc). Mulți dintre migranții care și-au pierdut locurile de muncă ca urmare a pandemiei și războiului din Ucraina sunt puși în situația de a lucra la negru, în condiții de muncă grele, fără contract de muncă sau concedii medicale. Acest fapt poate genera situații de abuz și de discriminare în țările de destinație, plasând acești oameni în categoria persoanelor vulnerabile care vor avea nevoie de ajutor financiar și social la reîntoarcere. Femeile sunt adesea supuse unor condiții de muncă dificile (posibilități reduse de a ieși, condiții de igienă precare, lipsa zilelor libere). Spre exemplu, peste 94% dintre migranții care se află în Israel sunt izolați de familii, rude sau prieteni.

Chiar dacă majoritatea statelor au acordat suport în perioada pandemică și de război, situația nu este certă și în continuare. În Italia, îngrijitorii casnici, care constituie majoritatea migranților moldoveni, au fost discriminați în ceea ce privește cuantumul suportului financiar.

Majoritatea migranților sunt îngrijorați de criza postpandemică și de eventualitatea

pierderii locului de muncă sau a obținerii de venituri mai mici. În aceste condiții, opțiunea pentru care pledează, în afară de schimbarea profesiei sau a locației, este revenirea acasă.

Jumătate dintre respondenții studiului „Profilul și provocările actuale ale lucrătorilor migranți moldoveni” declară că în prezent nu au un loc de muncă în țara de destinație, respectiv, 60% dintre bărbați și 40% dintre femei nu au vrut sau nu au știut să spună de cât timp se află în căutarea unui loc de muncă. Circa 1/4 dintre bărbați și femei caută un loc de muncă o perioadă de până la o lună, circa 11% dintre bărbați și 27% dintre femei, până la jumătate de an și doar câțiva sunt în căutarea unui loc de muncă peste jumătate de an.

Impactul pandemiei asupra migranților a fost neuniform. Migranții cei mai afectați nu au un statut legalizat în țara de destinație. De obicei, aceștia își pierd locul de muncă ușor, rămân șomeri fără prestații sociale și fără surse de venit. La fel, migranții care lucrează în țările Uniunii Europene în baza contractelor de muncă de durată fixă/scurtă tot riscă să rămână fără un loc de muncă. Cei mai protejați sunt migranții care au contracte de muncă pe o perioadă îndelungată și au actele de ședere în regulă.

Programele de reintegrare și suport de până la momentul actual nu au luat în calcul un număr mare de cetățeni ai Republicii Moldova care ar putea reveni în țară. Respectiv, programele de angajare și de suport în căutarea unui loc de muncă nu sunt adaptate noilor realități.

Extinderea comunicării și crearea unui sistem accesibil tuturor cetățenilor afectați de migrație, indiferent de nivelul de instruire, este o altă provocare. Colaborarea dintre instituțiile statului, asociațiile diasporei peste hotare și asociațiile de băștinași din Republica Moldova ar putea facilita procesul de informare pentru cetățenii afectați de migrație și familiile acestora.

Provocări și probleme la revenire și în faza de post-revenire

Conform rezultatelor studiului „Impactul războiului din Ucraina asupra moldovenilor reîntorși din străinătate” (OIM, iulie 2023), „din eșantionul total (1497) al persoanelor care s-au întors, 19% au declarat că s-au întors din Germania, 17% din Italia, 10% din Franța, 9% din Federația Rusă și 8% din Marea Britanie. Procente mai mici au fost raportate pentru întoarceri din România, Republica Cehă și Ucraina (câte 5% fiecare), Polonia, Irlanda și Israel (câte 3% fiecare), Spania, Belgia și Portugalia (câte 2% fiecare), Statele Unite ale Americii, Olanda, Grecia, Turcia și Canada (câte 1% fiecare). Aproximativ trei procente au raportat alte țări, iar un procent a refuzat să răspundă la această întrebare”.

Motivul întoarcerii în Republica Moldova, conform aceluiași studiu este următorul: „pentru 44% dintre respondenți a fost reunirea cu membrii familiei, în timp ce alți 32% sau întors pentru a-și îndeplini responsabilitățile de îngrijire. Alte motive menționate au inclus incapacitatea de a găsi un loc de muncă (8%), muncă sezonieră (7%), constrângeri financiare sau scăderea veniturilor (6%), conflictul din Ucraina (4%), îmbunătățirea situației în Moldova (4%), probleme de sănătate (3%), probleme familiale (3%), incapacitatea de a găsi cazare sau locuință în străinătate (2%) și diverse alte motive (8%)”.

Problemele cu care se confruntă cetățenii reveniți, conform rezultatelor studiului

menționat mai sus, se referă la: „Aproape fiecare al doilea repatriat a raportat că are nevoie de sprijin financiar (45%), fiecare al treilea, loc de muncă cu salariu decent (32%) și fiecare al patrulea, loc de muncă în localitatea de reședință sau în zonă învecinată (24%). Alte servicii de sprijin solicitate la întoarcere includ asistență în domeniul sănătății și tratament (19%), angajare în conformitate cu specializarea (11%), sprijin pentru înființarea sau conducerea unei afaceri (8%), ajutor în obținerea documentelor de rezidență sau cetățenie (3%), asistență în înregistrarea la școală sau la universitate (2%), sprijin pentru importul bunurilor personale dobândite în străinătate (2%), recunoașterea diplomelor și pregătirea lingvistică pentru copii (1% fiecare). Aproximativ 16 la sută dintre respondenți au declarat că nu au nevoie de niciun sprijin, în timp ce doi la sută nu erau siguri, iar alți doi la sută nu au răspuns la această întrebare”.

Majoritatea cetățenilor reveniți își utilizează (47%) sau planifică să-și utilizeze economiile acumulate (39,7%), ambele categorii reducându-și veniturile. De aceea procesul greu de adaptare la revenire îi determină pe cetățenii reveniți să plece din nou la muncă peste hotare. Doar 22,7% dintre ei vor încerca să își găsească un serviciu, iar 8,9% vor încerca să deschidă o afacere. Restul pregătesc o nouă plecare.

În anul 2020, la cererea cetățenilor Republicii Moldova reveniți de peste hotare, au fost constituite 13 390 de dosare privind transcrierea actelor de stare civilă, au fost eliberate 1 145 de buletine de identitate pe motivul repatrierii.

În 2019, la Agenția Servicii Publice, au fost înregistrate 1 432 de familii mixte, iar 3 883 de copii au fost integrați în sistemul educațional. Din totalul migranților, 450 de persoane beneficiază de pensii de asigurări sociale în baza acordurilor bilaterale cu țările de destinație. 12,9% dintre cei reveniți au achitat prima de asigurare obligatorie de asistență medicală, iar mai puțin de 50% dintre ei nu s-au adresat medicului de familie. 6,4% dintre migranții reveniți au apelat la ajutor de șomaj, iar 43,8% dintre aceștia au beneficiat de el. 25,3% nu știau despre această posibilitate, iar 10,4% nu au avut încredere în instituțiile statului. Conform datelor ANOFM, în 2020, din numărul total al șomerilor înregistrați, 3,1% au fost persoanele reîntoarse de peste hotare: 1 605 șomeri, dintre care 636 de femei (39,6%).

Cetățenii reîntorși găsesc un loc de muncă prin intermediul rudelor/prietenilor și nu cunosc sau nu au încredere în serviciile statului. Numărul extrem de mic al cetățenilor moldoveni care se adresează după servicii la agențiile statului vorbește fie despre lipsa de informare a migranților cu privire la serviciile de reintegrare sau cele destinate migranților, fie despre neadaptarea serviciilor statului la necesitățile cetățenilor.

Din datele studiului sociologic OIM 2020 „Impactul pandemiei COVID-19 asupra migrației: mobilitatea, numărul și profilul migranților reîntorși, vulnerabilitățile specifice ale grupurilor afectate de scăderea remitențelor” reiese că, dintre cetățenii care intenționează să revină în Republica Moldova, 24% declară că vor avea nevoie de servicii de orientare profesională, 26%, de suport financiar și consultanță pentru deschiderea afacerii, 14%, de cursuri de recalificare, iar 8%, de suport financiar, umanitar și logistic.

Conform cercetărilor, starea psihoemoțională a migranților, în special a femeilor, este una vulnerabilă. Familiile migranților se destramă, iar conflictele familiale generează nevoia

de a reveni. Toate studiile demonstrează că cel mai important motiv pentru revenire este situația familială. Deși în Republica Moldova există centre de sănătate mintală, migranții nu cunosc sau nu au acces la serviciile psihosociale de reabilitare.

Problemele cu care se confruntă cetățenii reveniți sunt: 1) lipsa locurilor de muncă în mediul rural și neacceptarea locurilor de muncă disponibile pe piața muncii din Republica Moldova pentru că sunt prost remunerate; 2) probleme de sănătate; 3) probleme sociale; 4) lipsa actelor de identificare; 5) integrarea copiilor în sistemul educațional, inclusiv recunoașterea actelor de studii. Cetățenii reveniți de peste hotare au un grad de încredere scăzut în serviciile acordate de către instituțiile publice, motiv pentru care nu se adresează la aceste instituții. Drept consecință, persistă tendința de căutare a posibilității de a pleca din nou peste hotare.

Desigur, un rol important îl are APL. Rezultatele analizei cadrelor de politici de dezvoltare socioeconomică locală durabilă a raioanelor/municipiilor, în procesul creării matricei de indicatori M&E DMD au arătat că, deși migrația și revenirea/(re)integrarea este recunoscută ca o problemă și ca o oportunitate ce necesită a fi valorificată, planurile de acțiuni de implementare a acestor documente nu conțin acțiuni directe în acest sens.

Aspectele de (re)integrare la nivel local sunt influențate de dezvoltarea socioeconomică neuniformă a localităților, și anume, capacitățile APL de atragere a resurselor, de dezvoltare și implementare a programelor locale de stimulare și susținere a antreprenorialului în rândul tinerilor și al persoanelor întoarse de peste hotare, care necesită a fi consolidate prin diferite activități de suport.

Platformele informaționale îndeplinesc un rol important în viața economică și socială a populației, mai ales că acestea permit consumatorilor precum migranții, asociațiile de băștinași, grupurile de inițiativă, diaspora, potențialii investitori să găsească informații online referitoare la oportunitățile financiare și investiționale existente în cadrul localităților. Analiza datelor prezentate de către raioane/municipii a reflectat că acestea se confruntă cu dificultăți în dezvoltarea și menținerea platformelor electronice informative despre oportunitățile financiare existente și condițiile pentru dezvoltarea și extinderea afacerilor la nivel local, precum și în evidența vizitatorilor acestora. Serviciile de consultanță, de instruire și de suport antreprenorial oferite la nivel local reprezintă instrumente importante pentru menținerea capitalului uman în țară și pentru stimularea (re)integrării economice a migranților reîntorși.

Instruirile în domeniul afacerilor și antreprenoriatului au un rol important în formarea și dezvoltarea culturii antreprenoriale care influențează asupra intențiilor de a rămâne în țară, de a reveni și de a se reintegra.

Revenirea și reintegrarea în Republica Moldova

Condițiile esențiale pentru revenire țin de: creșterea economică și ridicarea nivelului de trai (75,6%), crearea posibilităților de angajare (63,0%), reducerea corupției (59,2%), îmbunătățiri ale asistenței medicale (39,8%), creșterea siguranței și consolidarea sistemului de drept (37,9%) și îmbunătățiri în domeniul protecției sociale (36,1%). Practic, condițiile cele mai importante pentru revenire coincid cu necesitățile cetățenilor rămași acasă.

Totodată, migranții reveniți sau familiile lor planifică în proporție mică deschiderea unei afaceri (19,6%). Și doar 14,7% dintre migranții reveniți și membrii familiilor acestora s-au gândit să apeleze la programe de suport pentru antreprenori. Cel mai important motiv pentru care nu o fac este corupția, impozitele mari și neîncrederea în instituțiile statului, dar și lipsa de resurse financiare proprii.

La dezvoltarea locală, migranții contribuie și prin dezvoltarea mediului de afaceri. Circa unul din cinci migranți reveniți fie că deține o afacere, fie că intenționează să deschidă una în viitorul apropiat. Cei care nu doresc să deschidă o afacere au indicat următoarele motive majore: faptul că nu au suficienți bani, nivelul înalt de corupție, dificultățile legislative/birocrația. Printre respondenți a fost menționat și eșecul în afaceri, care i-a determinat să plece la muncă peste hotare, dar și nemulțumirea de condițiile care le oferă statul Republica Moldova pentru dezvoltarea antreprenoriatului și pentru protejarea investițiilor. Domeniile de activitate a celor care au avut afaceri sunt diferite: agricultură, comerț, servicii de agrement, transport, industria de prelucrare și producere.

Soluțiile propuse de cetățenii afectați de migrație sunt orientate spre eradicarea corupției, reducerea barierelor birocratice, promovarea stabilității politice și comunicarea transparentă privind oportunitățile de reintegrare existente în țară.

Măsurile socioeconomice care ar facilita revenirea și reintegrarea țin de: atragerea investițiilor străine, implementarea eficientă a unor noi proiecte de dezvoltare economică care să țină cont de necesitățile specifice ale migranților reveniți, crearea locurilor de muncă pentru cei reveniți, susținerea micilor antreprenori prin consiliere și acces la finanțe, promovarea oportunităților în agricultură la nivel local și protejarea pieței locale de desfacere a produselor agroalimentare, crearea oportunităților de reintegrare profesională acasă, diminuarea economiei subterane, dezvoltarea infrastructurii locale și de natură socială, modernizarea sau crearea rețelelor de apă și canalizare, încheierea de acorduri bilaterale cu statele de destinație pentru portabilitatea pensiilor și a altor beneficii sociale etc. Cele mai importante domenii economice cu potențial pentru cei reveniți sunt: agricultura, industria alimentară, turismul și industria hotelieră.

Există un puternic interes și o deschidere în rândul migranților și al diasporei în a investi în proiecte reciproc avantajoase împreună cu APL, dacă investiția le-ar aduce un profit rezonabil. Investitorii orientați spre Republica Moldova și-au exprimat în repetate rânduri disponibilitatea și interesul pentru diversificarea și implementarea de noi instrumente financiare. Studiile și rapoartele Băncii Mondiale privind investițiile diasporei menționează experiența internațională și bunele practici ale Israelului și Indiei în atragerea economiilor diasporei prin produse financiare, evidențiind potențialul altor țări cu modele dinamice de migrație și de dependență puternică de remitențe în dezvoltarea mecanismelor de participare financiară a migranților/diasporei în creșterea economică și în sustenabilitatea țărilor lor de origine.

Cetățenii Republicii Moldova afectați de migrație specifică faptul că relansarea economică și facilitarea revenirii sunt corelate cu reformele în medicină și sănătatea publică, învățământ, cultură, cercetare și menționează că pot contribui la dezvoltarea țării prin: transferul de cunoștințe și experiență, investiții în economie prin deschiderea micilor întreprinderi, valorificarea remitențelor financiare, resetarea modului de gândire și

valorificarea propriilor abilități, refuzul de a participa la actele de corupție.

Comunicarea cu migranții reveniți la nivel local are nevoie să fie îmbunătățită. Este deja demonstrat că migranții revin acasă în comunitățile lor. Studiile cantitative, dar și cele calitative, demonstrează o slabă interacțiune între autoritățile locale și migranții reveniți. Acest lucru are drept efect lipsa de informare asupra programelor de reintegrare, a locurilor de muncă, a oportunităților economice și de deschidere de afaceri, contribuind la creșterea neîncrederii în instituții.

De asemenea, pentru a facilita revenirea, este important ca în perioada de preplecare, dar și în perioada aflării peste hotare, conexiunea cu autoritățile locale să fie eficientă și constructivă. Acest lucru s-a demonstrat a fi posibil în proiecte finanțate de partenerii externi și poate fi extins cu succes pe întreg teritoriul Republicii Moldova.

Nevoile cetățenilor Republicii Moldova afectați de migrație pot fi structurate în următoarele acțiuni: o campanie de informare amplă care vizează diaspora/migranții, abordând în mod specific drepturile migranților moldoveni în țara de destinație în timp de criză, procedurile de repatriere pentru cei mai vulnerabili, instrumentele existente/linii verzi pentru susținerea imediată de la distanță; aplicarea programelor sociale pentru a acoperi nevoile de bază la reîntoarcere; implementarea programelor de reintegrare, inclusiv prin programe de recalificare, recunoașterea competențelor informale, sprijin pentru întreprinderi mici etc.

Eforturile statului privind protecția cetățenilor moldoveni aflați peste hotare în scop de muncă, spre exemplu, acordurile bilaterale privind securitatea socială, migrația de muncă, politicile de reintegrare a celor reveniți de peste hotare etc., sunt puțin cunoscute de către migranții de muncă. Respectiv, circa 70% dintre respondenții studiului „Migrația în scop de muncă” nu cunosc sau cunosc în mică măsură despre acestea.

Provocări la revenire și la (re)integrare:

- 1) domeniul politicilor la nivel național: crearea unui mecanism integral pentru revenire și reintegrare sustenabilă, inclusiv în cazul situațiilor de criză;
- 2) reorientarea și conectarea serviciilor individuale spre un sistem de servicii conexe la toate nivelele, inclusiv la cel local;
- 3) crearea unui mecanism eficient de comunicare între migranți (la toate etapele de migrație) și autoritățile publice centrale/locale;
- 4) extinderea și popularizarea în rândul migranților a programelor de suport pentru antreprenori și lansarea lor în afaceri;
- 5) reevaluarea serviciilor destinate migranților reveniți și adaptarea acestora la noile condiții (conflictul militar din Ucraina);
- 6) recunoașterea calificărilor cetățenilor reveniți, reintegrarea tinerilor/studentilor.

III. OBIECTIVUL GENERAL

Până în anul 2027, Republica Moldova va dispune de un sistem coerent și sinergic (comprehensiv și eficient) de stimulare a revenirii și de facilitare a (re)integrării cetățenilor afectați de migrație, prin asigurarea întregului ciclu de politici, servicii și produse în domeniu și prin instrumente sustenabile de asistență și suport implementate, astfel încât cel puțin 10% dintre cetățenii aflați în străinătate să-și exprime intenția fermă de revenire și cel puțin 50% dintre cetățenii reveniți să fie (re)integrați.

Obiectivul general al prezentului program este aliniat la prevederile Programului de activitate a Guvernului pentru anul 2023.

Conform Strategiei naționale „Diaspora-2025” (p. 3.2), „Republica Moldova va deveni, până în anul 2025, o țară cu un mediu favorabil de manifestare civică, socială, economică și politică pentru toți cetățenii săi, indiferent de locul de reședință, și o destinație atractivă de reîntoarcere pentru membrii diasporei. Va spori sentimentul de mândrie față de țară și nivelul de credibilitate pe plan internațional datorită promovării măsurilor de protejare, dezvoltare și realizare a potențialului uman și material al diasporei”. Programul va contribui la realizarea Planului de acțiuni privind implementarea Strategiei naționale „Diaspora-2025” prin „diversificarea programelor de susținere a inițiativelor inovative și de afaceri ale diasporei și migrantilor reîntorși”.

Obiectivul general al Programului este în concordanță și cu Obiectivele de Dezvoltare Durabilă la care s-a aliniat și Republica Moldova și reflectă ideea că migrația este temporară și că ar trebui planificată într-un mod „ordonat, sigur [și] regulat”. Beneficiile migrației sunt luate în considerare în principal sub formă de remitențe către țara de origine, dar acest lucru nu recunoaște faptul că migranții sunt adesea foarte activi din punct de vedere economic, o sursă de diversitate culturală, contribuind semnificativ la inovare și creștere economică. Migrația ar trebui abordată ca o parte inerentă a dezvoltării (durabile), inclusiv în țara de destinație.

Grupul-țintă al Programului e format din:

1) cetățenii Republicii Moldova implicați în procesul de migrație și familiile acestora, doritori să revină în țară;

2) cetățenii Republicii Moldova implicați în procesul de migrație ajunși la vârsta pensionării și familiile acestora;

3) cetățenii Republicii Moldova implicați în procesul de migrație, care au deschis sau intenționează să lanseze afaceri în Republica Moldova, și familiile acestora;

4) cetățenii Republicii Moldova care nu sunt implicați în procesul de migrație, dar sunt potențiali migranți, și familiile acestora.

IV. OBIECTIVELE SPECIFICE ALE PROGRAMULUI

Obiectivul specific 1

Până în anul 2027 va fi consolidat cadrul instituțional și de politici prin eficientizarea mecanismelor de coordonare și cooperare la nivel național și local în domeniul revenirii și al

(re)integrării.

Rezultate scontate până în anul 2027:

1) 80% din politicile sectoriale ce conțin impactul migrațional răspund necesităților cetățenilor Republicii Moldova reîntorși de peste hotare și a familiilor acestora;

2) 50% dintre primăriile de nivelul 1 cunosc și distribuie informații pentru cetățenii reveniți de peste hotare și pentru familiile acestora;

3) cetățenii reveniți de peste hotare, inclusiv familiile mixte, beneficiază de servicii și instrumente de reintegrare sustenabilă în proporție de 80%;

4) MIR la nivel local extins.

Obiectivul specific 2

Garantarea respectării drepturilor sociale și promovarea integrării în comunitate prin asigurarea accesului la educație, la sănătate și la alte servicii publice a cel puțin 80% dintre persoanele revenite și a familiilor acestora, până în anul 2027.

Rezultate scontate până în anul 2027:

1) numărul persoanelor angajate în câmpul muncii, din rândul persoanelor revenite de peste hotare și înregistrate la STOFM, crește anual cu 5%, inclusiv numărul femeilor revenite;

2) 100% dintre copiii reveniți de peste hotare sunt integrați în sistemul educațional;

3) numărul actelor de studii și calificări obținute peste hotare recunoscute în Republica Moldova;

4) 100% dintre cetățenii reîntorși de peste hotare, inclusiv familiile mixte, au acces la serviciile medicale în condițiile legislației din domeniul asigurării obligatorii de asistență medicală;

5) cetățenii reveniți de peste hotare și membrii familiilor lor au acces liber la programele de asistență socială, inclusiv persoanele cu dizabilități și cele în etate;

6) programele orientate spre valorificarea competențelor obținute în procesul migrației în dezvoltarea afacerilor și a comunității sunt implementate și extinse în majoritatea raioanelor Republicii Moldova;

7) crearea la nivel local a serviciilor de integrare psihosocială a copiilor reveniți;

8) cetățenii Republicii Moldova reveniți de peste hotare și familiile acestora sunt integrați în activitățile comunitare și nu se simt discriminați;

9) numărul de experți din diaspora implicați în efectuarea expertizei științifice în programele și proiectele de cercetare-dezvoltare este în creștere;

10) proiecte-pilot referitoare la migrație și reintegrare pentru diferite profiluri ocupaționale lansate cu participarea partenerilor de dezvoltare.

Obiectivul specific 3

Sporirea cu 10% a oportunităților economice a persoanelor revenite de peste hotare prin atragerea investițiilor, prin dezvoltarea spiritului antreprenorial și prin crearea noilor programe de suport, inclusiv pentru femeile revenite, către anul 2027.

Rezultate scontate până în anul 2027:

1) numărul de proiecte locale implementate în comun de către migranți/diasporă și APL extinse în majoritatea raioanelor;

2) volumul investițiilor efectuate în economie de către migranți și rudele de gradul I ale acestora, în cadrul Programului de atragere a remitențelor în economie „PARE 1+2”, crește cu 10% anual;

3) numărul afacerilor lansate de către migranții reîntorși și rudele de gradul I ale acestora crește cu 10% anual, inclusiv afaceri deschise de femei revenite și femei angajate în câmpul muncii;

4) numărul afacerilor agricole și nonagricole în mediul rural cofinanțate din remitențe sau din programe de suport național crește cu 5% anual;

5) efectuarea unor studii și a unei hărți a oportunităților de afaceri/investiții pe regiuni și promovarea acestora în rândul cetățenilor reveniți de peste hotare;

6) mecanisme create de atragere a migranților/diasporei în lansarea afacerilor în domeniul ecologic;

7) instrumente dezvoltate de atragere și valorificare a potențialului de investiții și inovații al migranților la reîntoarcere în economia națională (competențe, abilități, rețele, know-how);

8) facilitarea obținerii semnăturii digitale pentru accesul la piața financiară a Republicii Moldova (pentru a putea face investiții la distanță), dezvoltarea politicilor, a programelor și a serviciilor inovative care facilitează canalizarea remitențelor în investiții prin dezvoltarea instrumentelor financiare de economisire și a programelor care încurajează investirea remitențelor în sectoarele productive ale economiei;

9) promovarea asigurărilor de viață și dezvoltarea conceptului de pensii private.

Obiectivul specific 4

Asigurarea accesului a cel puțin 80% dintre migranți și a familiilor acestora la mecanisme eficiente de informare, de comunicare și de participare efectivă în viața publică la nivel național/local, prin organizarea campaniilor de informare pe diverse tematici actuale până la finele perioadei de implementare.

Rezultate scontate până în anul 2027:

- 1) campaniile de informare a migranților/membrilor diasporei sunt lansate și extinse în majoritatea raioanelor/țărilor de destinație (educațională, asigurare medicală, socială, servicii de sănătate inclusiv de sănătate mentală etc.);
- 2) numărul de vizitatori unici ai platformei de comunicare în domeniul diasporă, migrație și dezvoltare www.eMoldovaTa.gov.md crește cu 20% anual;
- 3) 100% dintre cetățenii reveniți de peste hotare și membrii familiilor mixte solicitanți beneficiază de cursuri de studiere a limbii române;
- 4) 100% dintre programele de formare continuă pentru adulți, inclusiv pentru cetățenii reveniți de peste hotare, accesibile și adaptate nevoilor acestora;
- 5) migranți reveniți implicați în Comitetul interministerial în domeniul diasporei, migrației și dezvoltării (CIDMD), în comitetele locale în domeniul diasporei, migrației și dezvoltării (CLDMD), în consiliile locale, în Grupul de lucru Guvern-Diasporă (GUD);
- 6) cel puțin 25% dintre asociațiile diasporei acordă suport informațional cetățenilor care vor să revină;
- 7) mecanismul de comunicare eficientă între migranți și APL consolidat.

V. IMPACT

Implementarea Programului urmărește stimularea revenirilor și asigurarea (re)integrării efective a cetățenilor Republicii Moldova implicați în procesul de migrație și soluționarea problemelor cu care se confruntă aceștia în procesul revenirii.

Impactul anticipat al obiectivelor specifice propuse și efectele pe termen mediu rezultate din implementarea Programului se estimează astfel:

- 1) obiectivul specific 1 va contribui la perfecționarea cadrului de politici și instituțional prin elaborarea, revizuirea și aprobarea actelor normative ce reglementează susținerea cetățenilor Republicii Moldova implicați în procesul de migrație;
- 2) obiectivul specific 2 va contribui la implicarea mai largă a persoanelor revenite și la participarea acestora mai activă în viața publică comunitară, precum și la accesul la serviciile publice, în special a femeilor;
- 3) obiectivul specific 3 va contribui la sporirea oportunităților economice ale persoanelor revenite, la dezvoltarea capacităților antreprenoriale prin atragerea investițiilor, la angajări în câmpul muncii, la crearea noilor programe de suport;
- 4) obiectivul specific 4 va contribui la organizarea campaniilor de informare pe diverse tematici actuale, la elaborarea materialelor informative, a ghidurilor ș.a., care vor duce la reintegrarea efectivă a persoanelor revenite, inclusiv prin promovarea experiențelor și istoriilor de succes.

Prin intermediul obiectivelor menționate, implementarea Programului va avea un impact multidimensional:

1) cetățenii reveniți au acces la serviciile sociale, medicale, educaționale și de angajare, precum și cele de afaceri;

2) comunitățile reintegrează sustenabil proprii membri, generând potențial de dezvoltare economic, social și cultural;

3) cetățenii Republicii Moldova și membrii familiilor plecați peste hotare revin sau sunt motivați să revină.

În tabelul ce urmează sunt prezentați indicatorii de impact care au fost stabiliți în baza obiectivelor specifice și a Planului de acțiuni al Programului.

Obiective specifice

1. Până în anul 2027, va fi consolidat cadrul instituțional și de politici prin eficientizarea mecanismelor de coordonare și cooperare la nivel național și local în domeniul revenirii și al (re)integrării

2. Garantarea respectării drepturilor sociale și promovarea integrării în comunitate prin asigurarea accesului la educație, la sănătate și la alte servicii publice a cel puțin 80% dintre persoanele revenite și a familiilor acestora până în anul 2027

Indicatori de impact

1. Studiul privind politicile sectoriale ce conțin impactul migrațional și răspund necesităților cetățenilor Republicii Moldova reîntorși de peste hotare, elaborat
2. 50% dintre primăriile de nivel 1 cunosc și distribuie informații pentru cetățenii Republicii Moldova reveniți de peste hotare și pentru familiile acestora
3. 80% din politicile sectoriale răspund necesităților cetățenilor reîntorși de peste hotare

4. Cetățenii Republicii Moldova reîntorși de peste hotare, inclusiv familiile mixte, sunt incluși în activitățile de reintegrare și beneficiază de serviciile și instrumentele de reintegrare sustenabilă în proporție de 80%

1. Procentul persoanelor angajate în câmpul muncii din rândul cetățenilor reîntorși de peste hotare și înregistrați la STOFM, în urma serviciilor prestate, crește în fiecare an cu minimum 5%, inclusiv procentul femeilor
2. Numărul de beneficiari ai mecanismelor de validare a competențelor profesionale ale migrantilor obținute în contexte informale și nonformale crește cu 25%

3. 100% dintre copiii reveniți de peste hotare sunt incluși în Sistemul informațional de management în educație și integrați în sistemul educațional, ca urmare a implementării programelor de integrare a copiilor și adulților reîntorși de peste hotare

4. Programele elaborate, orientate spre valorificarea competențelor obținute în procesul migrației în dezvoltarea afacerilor și în comunități, sunt implementate pe întreg teritoriul Republicii Moldova

3. Sporirea cu 10% a oportunităților economice a persoanelor revenite de peste hotare prin atragerea investițiilor, prin dezvoltarea spiritului antreprenorial și prin crearea noilor programe de suport, inclusiv pentru femeile revenite, până în anul 2027

4. Asigurarea accesului a cel puțin 80% dintre migranți și a familiilor acestora la mecanisme eficiente de informare, de comunicare și de participare efectivă în viața publică la nivel național/local, prin organizarea campaniilor de informare pe diverse tematici actuale, până la finele perioadei de implementare

1. Servicii de orientare profesională extinse la nivel local

2. Ghid de proceduri accesibil beneficiarilor proiectelor locale elaborat

3. Programe naționale de suport pentru afacerile agricole și nonagricole din mediul rural extinse

4. Valorificarea potențialului de investiții și inovații (competențe, abilități, rețele, know-how) al cetățenilor reveniți de peste hotare prin simplificarea procedurilor de investiții în economia națională

1. Campanii de comunicare și de informare a migranților lansate (servicii educaționale, asigurare medicală, socială, servicii de sănătate, inclusiv de sănătate mentală etc.)

2. Numărul de vizitatori unici ai platformelor electronice dedicate informării membrilor diasporei/migranților crește cu 20% anual

3. 100% dintre cetățenii reveniți și membrii familiilor mixte sunt beneficiari de cursuri de studiere a limbii române

4. 100% din programele de formare continuă pentru adulți, inclusiv pentru migranții reveniți, accesibile și adaptate nevoilor acestora

5. Migranți reveniți implicați în Comitetul Interministerial Diasporă, Migrație și Dezvoltare, Comitetului Local Diasporă, Migrație și Dezvoltare, consilii locale

6. Numărul sesiunilor de instruire organizate cu asociațiile diasporei privind suportul informațional cetățenilor care vor să revină

VI. COSTURI

Din perspectiva finanțării, Programul se va baza pe principiile de sinergie și complementaritate dintre resursele financiare publice și cele atrase inclusiv de la partenerii de dezvoltare. Acestea sunt specificate în Planul de acțiuni în conformitate cu prevederile Cadrului bugetar pe termen mediu pentru perioada 2023-2025 și cu cheltuielile estimate pentru perioada care excedează Cadrul bugetar pe termen mediu la momentul aprobării Programului.

Costurile financiare identificate pentru realizarea obiectivului specific 1 din Planul de acțiuni privind implementarea Programului Național de stimulare a veniturilor și facilitare a (re)integrării cetățenilor Republicii Moldova implicați în procesul de migrație pentru anii 2023-2025 se constituie din: bugetul de stat, Subprogramul „Susținerea diasporei” (SB 2403) - 80,0 mii de lei și surse externe - 220,0 mii de lei.

Costurile financiare identificate pentru realizarea obiectivului specific 2 din Planul de acțiuni privind implementarea Programului Național de stimulare a veniturilor și facilitare a (re)integrării cetățenilor Republicii Moldova implicați în procesul de migrație pentru anii 2023-2025 se constituie din: bugetul de stat Subprogramul „Susținerea diasporei” (SB 2403) - 120,0 mii de lei și surse externe - 171,0 mii de lei.

Costurile financiare identificate pentru realizarea obiectivului specific 3 din Planul de acțiuni privind implementarea Programului Național de stimulare a veniturilor și facilitare a (re)integrării cetățenilor Republicii Moldova implicați în procesul de migrație pentru anii 2023-2025 se constituie din bugetul de stat - 30 000,0 mii de lei pentru implementarea Programului „Diaspora Acasă Reușește ,DAR 1+3”.

Costurile financiare identificate pentru realizarea obiectivului specific 4 din Planul de acțiuni privind implementarea Programului Național de stimulare a veniturilor și facilitare a (re)integrării cetățenilor Republicii Moldova implicați în procesul de migrație pentru anii 2023-2025 se constituie din surse externe - 50,0 mii de lei.

În concluzie, specificăm că mijloacele financiare identificate pentru implementarea prezentului Program sunt de 31 180,0 mii de lei pentru perioada 2023-2025. Costurile suplimentare necesare implementării Programului vor servi drept argument și instrument pentru accesarea fondurilor naționale, precum și a celor ale partenerilor de dezvoltare și vor fi ajustate pe perioada implementării prezentului Program, ținând cont de evoluția economiei naționale, a bugetului de stat, dar și a noilor oportunități de finanțare din exterior.

VII. RISCURI DE IMPLEMENTARE

Procesul de evaluare a riscurilor de implementare este realizat în conformitate cu analiza factorilor de implementare, evaluare și monitorizare.

Riscuri minore și moderate

1. Resursele umane implicate în implementarea Programului

1) Risc identificat: lipsa sau grad scăzut al competențelor angajaților instituțiilor publice la toate nivelele.

Măsuri de diminuare a riscului: consolidarea capacităților în domeniul DMD, în special în domeniul politicilor de facilitare a revenirii și reintegrării cetățenilor Republicii Moldova afectați de migrație și a familiilor acestora. Vor fi organizate de BRD în colaborare cu partenerii internaționali.

2) Risc identificat: rulajul cadrelor în instituțiile publice și pierderea memoriei instituționale.

Măsuri de diminuare a riscului: persoanele participante la instruirile de consolidare a capacităților vor crea un dosar care va conține toată informația. Dosarul cu informație va fi disponibil online și în varianta imprimată în fiecare departament/secție responsabilă de implementarea acțiunii.

2. Sisteme de management ale comunicării și informației

Risc identificat: comunicarea dintre cetățenii Republicii Moldova afectați de migrație și familiile acestora și instituțiile publice va rămâne unilaterală și puțin informativă.

Măsuri de diminuare a riscului: sintetizarea platformelor de informare în una singură,

organizarea consultărilor online cu cetățenii Republicii Moldova afectați de migrație prin intermediul platformei unice, lansarea unei campanii de comunicare extinsă pe teritoriul Republicii Moldova, dar și în diaspora privind serviciile și produsele existente.

3. Provocări de ordin financiar în implementarea Programului

Risc identificat: în condițiile crizelor (pandemie, războiul din Ucraina ș.a.), resursele bugetare ar putea fi austere sau realocate pentru gestionarea crizelor.

Măsuri de diminuare a riscului: planificarea bugetară pe termen mediu, în conformitate cu Cadrul bugetar pe termen mediu și cu planificarea procesului de evaluare, astfel încât, o dată la doi ani, Planul de acțiuni să fie revizuit și concordat cu prioritățile de dezvoltare a Republicii Moldova.

Riscuri majore

Risc identificat: indiferent de acțiunile statului și gradului înalt de implementare, intenția de revenire a cetățenilor și satisfacția acestora în legătură cu serviciile prestate de către instituțiile statului este scăzută.

Măsuri de diminuare a riscului: sinergizarea eforturilor cu strategii și programe naționale de dezvoltare care identifică și rezolvă cauze majore ale migrației: corupția, lipsa locurilor de muncă, calitatea vieții permite ca Programul să completeze obiectivele specifice grupului-țintă. Platformele de comunicare vor evalua necesitățile cetățenilor Republicii Moldova afectați de migrație și ale familiilor acestora pentru ca Planul de acțiuni să poată fi ajustat conform nevoilor identificate.

Monitorizarea riscurilor va fi realizată printr-un amplu proces de evaluare și monitorizare, conform indicatorilor aprobați.

VIII. AUTORITĂȚI RESPONSABILE

Cancelaria de Stat (Biroul Relații cu Diaspora) în comun cu Ministerul Muncii și Protecției Sociale, Ministerul Educației și Cercetării, Ministerul Dezvoltării Economice și Digitalizării, Ministerul Finanțelor, Ministerul Afacerilor Interne, Ministerul Sănătății, Ministerul Agriculturii și Industriei Alimentare, Organizația pentru Dezvoltarea Antreprenoriatului, Agenția de Investiții, Agenția Servicii Publice, Agenția de Guvernare Electronică, Inspectoratul General pentru Migrație, Comisia Națională a Pieței Financiare, Inspectoratul de Stat al Muncii, Casa Națională de Asigurări Sociale, Compania Națională de Asigurări în Medicină, APL abilitate cu funcții în domeniul diasporei, migrației și dezvoltării.

IX. PROCEDURI DE RAPORTARE

Evaluarea Planului de acțiuni se va efectua anual și va fi realizată conform următorului algoritm: gradul de realizare a obiectivelor (efectivitatea), modul de utilizare a mijloacelor bugetare alocate (eficiența), capacitatea de a atinge impactul scontat (durabilitatea).

Evaluarea intermediară a Planului de acțiuni va avea loc după 3 ani de implementare.

Evaluarea finală se va realiza la sfârșitul perioadei de implementare și va conține evaluarea internă instituțională și consultarea în format lărgit cu publicul-țintă al Programului.

Autoritatea responsabilă de evaluările anuală, intermediară și finală ale Programului este BRD.

PLAN
de acțiuni privind implementarea Programului Național de stimulare a veniturilor și de facilitare a (re)integrării cetățenilor
Republicii Moldova implicați în procesul de migrație pentru anii 2023-2025

Nr. crt.	Acțiuni	Indicatori de monitorizare	Costuri de implementare (mii lei)	Sursa de finanțare	Termen de realizare	Instituție responsabilă	Parteneri
1	2	3	4	5	6	7	8
	Obiectiv specific 1: Până în anul 2027, va fi consolidat cadrul instituțional și de politici prin eficientizarea mecanismelor de coordonare și cooperare la nivel național și local în domeniul revenirii și al (re)integrării						
1.1.	Studiul privind politicile sectoriale ce conțin impactul migrațional și răspund necesităților cetățenilor Republicii Moldova reîntorși de peste hotare, elaborat	Studiu elaborat	80,0	Bugetul de stat	2025	Cancelaria de Stat (Biroul relații cu diaspora) Autorități publice centrale	

1.2.	Crearea și asigurarea funcționării efective a Consiliului Guvern-Diaspora	Consiliu creat Număr de ședințe organizate anual	100,0	Surse externe	2023	Cancelaria de Stat (Biroul relații cu diaspora)	Programul Națiunilor Unite pentru Dezvoltare Organizația Internațională pentru Migrație
1.3.	Consolidarea Mecanismului inter-instituțional de referire pentru integrarea cetățenilor Republicii Moldova reveniți de peste hotare la nivel local	Număr ședințe organizate anual Număr de sesiuni de instruire desfășurate anual	30,0	Surse externe	2023	Cancelaria de Stat (Biroul relații cu diaspora)	Programul Națiunilor Unite pentru Dezvoltare Organizația Internațională pentru Migrație
1.4.	Elaborarea unui subprogram guvernamental de stagii pentru studenți sau absolvenți de studii superioare de peste hotarele țării, în scopul valorificării potențialului tinerilor din diaspora și stimulării revenirii în Republica Moldova	Program elaborat Număr de beneficiari de program	250,0 – 2023 250,0 – 2024 250,0 – 2025	Bugetul de stat	2023-2025	Cancelaria de Stat Ministerul Educației și Cercetării	

1.5.	Identificarea necesităților prin mecanismul interinstituțional de referire și integrarea cetățenilor Republicii Moldova reveniți de peste hotare în rezultatul implementării acordurilor de readmisie	Număr de necesități identificate	În limitele alocațiilor bugetare	Bugetul de Stat	2023-2025	Cancelaria de Stat (Biroul relații cu diaspora)	
<p>Obiectiv specific 2: Garantarea respectării drepturilor sociale și promovarea integrării în comunitate prin asigurarea accesului la educație, la sănătate și la alte servicii publice a cel puțin 80% dintre persoanele revenite și a familiilor acestora până în anul 2027</p> <p>Indicator: 80% dintre copiii reveniți – integrați, 100% dintre programe – implementate</p>							
2.1.	Instruirea persoanelor responsabile de promovarea și realizarea politicii în domeniul diasporei, migrației și dezvoltării desemnate la nivel local, privind mecanismele de suport oferite cetățenilor Republicii Moldova reveniți de peste hotare și familiilor acestora	Număr de persoane instruite anual	40,0 – 2023 40,0 – 2024 40,0 – 2025	Bugetul de stat	2023-2025	Cancelaria de Stat (Biroul relații cu diaspora)	
2.2.	Consolidarea Comitetului local diasporă migrație și dezvoltare	32 de Comitete locale diasporă, migrație și dezvoltare funcționale	În limitele alocațiilor bugetare	Bugetul de Stat	2023-2025	Cancelaria de Stat (Biroul relații cu diaspora)	Autoritățile publice locale

2.3.	Consolidarea capacităților asociațiilor diasporei în procesul de acordare a asistenței informaționale pentru facilitarea întoarcerii și reintegrării cetățenilor moldoveni de peste hotare	Număr de sesiuni organizate anual Număr de parteneri identificați	În limitele alocațiilor	Surse externe	2023-2025	Cancelaria de Stat (Biroul relații cu diaspora)	Agenția Elvețiană pentru Dezvoltare și Cooperare
2.4.	Identificarea proiectelor de suport pentru dezvoltare locală, cu participarea asociațiilor de bășinași	Număr de proiecte susținute anual	În limitele alocațiilor bugetare	Surse externe	2023-2025	Cancelaria de Stat (Biroul relații cu diaspora)	Programul Națiunilor Unite pentru Dezvoltare
2.5.	Consolidarea Alianței asociațiilor de bășinași	Rețea de asociații consolidată	În limitele alocațiilor bugetare	Bugetul de Stat	2023-2025	Cancelaria de Stat (Biroul relații cu diaspora)	<p>Congresul Autorităților Locale din Moldova</p> <p>Agenția Elvețiană pentru Dezvoltare și Cooperare</p> <p>Programul Națiunilor Unite pentru Dezvoltare</p>

2.6.	Acordarea serviciilor și măsurilor de ocupare a forței de muncă persoanelor revenite prin intermediul Mecanismului interinstituțional de referire	Număr de persoane revenite înregistrate cu statut de șomer Număr de șomeri angajați în câmpul muncii, inclusiv femei	În limitele alocațiilor bugetare	Bugetul de Stat	2023-2025	Agenția Națională pentru Ocuparea Forței de Muncă Ministerul Muncii și Protecției Sociale	Confederația Națională a Sindicatelor din Moldova Organizația Internațională a Muncii
2.7.	Extinderea Programului guvernamental „DOR” Diasporă* Origini* Reveniri* la nivel local	Număr de localități implicate anual	În limitele alocațiilor bugetare	Surse externe	2023-2025	Cancelaria de Stat (Biroul relații cu diaspora)	Autoritățile publice locale Agenția Elvețiană pentru Dezvoltare și Cooperare Programul Națiunilor Unite pentru Dezvoltare
2.8.	Organizarea instruirilor la nivel local în vederea elaborării profilului străinilor aflați în teritoriu, inclusiv străini care fac parte din familii compuse din străini și cetățeni ai Republicii Moldova (familii mixte)	Număr de beneficiari ai instruirilor organizate anual	În limitele alocațiilor bugetare	Bugetul de Stat	2023-2025	Cancelaria de Stat (Biroul relații cu diaspora) Ministerul Afacerilor Interne (Inspectoratul General pentru Migrație)	Agenția Elvețiană pentru Dezvoltare și Cooperare Programul Națiunilor Unite pentru Dezvoltare

2.9.	Elaborarea profilului străinilor aflați în teritoriu, care fac parte din familii compuse din străini și cetățeni ai Republicii Moldova (familii mixte)	Număr de profiluri locale elaborate	În limitele alocațiilor bugetare	Bugetul de Stat	2024-2025	Cancelaria de Stat (Biroul relații cu diaspora) Ministerul Afacerilor Interne (Inspectoratul General pentru Migrație)	Agenția Elvețiană pentru Dezvoltare și Cooperare Programul Națiunilor Unite pentru Dezvoltare
2.10.	Asigurarea formării continue a cadrelor didactice cu privire la (re)integrarea copiilor reveniți în procesul de studii	Număr de cadre didactice instruite anual	În limitele alocațiilor bugetare	Bugetul de Stat	2023-2025	Ministerul Educației și Cercetării	
2.11.	Asigurarea procesului de învățare a limbii române de către copii (părinți care au revenit și familii mixte)	Integrarea programului de învățare a limbii române în programul de activitate a copilului aprobat (acord de înțelegere între părinți și prestatorul de servicii) Număr de lecții online Număr de ateliere, concursuri organizate	În limitele alocațiilor bugetare	Bugetul de Stat	2023-2025	Ministerul Educației și Cercetării	Autoritățile publice locale

2.12.	Instruirea autorităților publice locale în vederea realizării competențelor ce vizează cazurile de discriminare și instigare la ură față de persoanele revenite și față de familiile mixte	Număr de reprezentanți ai administrației publice locale instruiți Număr de instruirii organizate	În limitele alocațiilor bugetare	Bugetul de Stat	2023-2025	Cancelaria de Stat (Biroul relații cu diaspora)	Consiliul pentru prevenirea și eliminarea discriminării și asigurarea egalității
2.13.	Lansarea unui studiu privind nevoile de sănătate specifice migranților reveniți, desfășurarea unei campanii de informare și de consiliere în baza studiului	Studiu elaborat Campanie desfășurată	În limitele alocațiilor bugetare	Bugetul de Stat	2025	Cancelaria de Stat (Biroul relații cu diaspora) Ministerul Sănătății Compania Națională de Asigurări în Medicină	Agenția Elvețiană pentru Dezvoltare și Cooperare Organizația Internațională pentru Migrație
2.14.	Asigurarea accesului copiilor migranților reveniți/familiilor mixte la serviciile de educație preșcolară și la învățământul general	Număr de copii reveniți înscriși la serviciile de educație preșcolară/școlară	În limitele alocațiilor bugetare	Bugetul de Stat	2023-2025	Ministerul Educației și Cercetării	Autoritățile publice locale Congresul Autorităților Locale din Moldova
2.15.	Elaborarea unei foi de parcurs privind întoarcerea și reintegrarea cetățenilor moldoveni aflați peste hotare	Foaie de parcurs elaborată și publicată	În limitele alocațiilor	Surse externe	2025	Cancelaria de Stat (Biroul Relații cu diaspora)	Agenția Elvețiană pentru Dezvoltare și Cooperare

2.16.	Desfășurarea unui program-pilot de mentorat pentru autoritățile publice locale privind asistența calificată, sigură și operațională în materie de reintegrare	Număr de autorități publice locale care au beneficiat de mentorat și asistență tehnică	În limitele alocațiilor	Surse externe	2025	Cancelaria de Stat (Biroul Relații cu diaspora)	Agenția Elvețiană pentru Dezvoltare și Cooperare
Obiectiv specific 3: Sporirea cu 10% a oportunităților economice a persoanelor revenite de peste hotare prin atragerea investițiilor, prin dezvoltarea spiritului antreprenorial și prin crearea noilor programe de suport, inclusiv pentru femeile revenite, până în anul 2027 Indicator: 3 programe extinse, servicii de orientare profesională la nivel local extinse în 3 autorități publice locale							
3.1.	Extinderea numărului de localități beneficiare ale Programului diaspora acasă reușește „DAR 1+3”	Număr de localități/proiecte finanțate anual	10 000,0 - 2023 10 000,0 - 2024 10 000,0 - 2025	Bugetul de stat	2023-2025	Cancelaria de Stat (Biroul relații cu diaspora) Ministerul Finanțelor	Congresul Autorităților Publice Locale din Moldova Autoritățile publice locale
3.2.	Instituirea unor măsuri de suport pentru migranții reveniți și familiile acestora, pentru familiile mixte în ceea ce privește afacerile agricole și nonagricole din mediul rural	Număr de afaceri finanțate	În limitele alocațiilor bugetare	Bugetul de Stat	2023-2025	Ministerul Agriculturii și Industriei Alimentare	

3.3.	Organizarea de instruiți pentru cetățenii reveniți privind scrierea și managementul proiectelor/planurilor de afaceri și atragerea resurselor financiare pentru inițierea afacerilor și dezvoltarea capacităților antreprenoriale, inclusiv pentru femei	Număr de instruiți organizate Număr de cetățeni reveniți instruiți, inclusiv femei Număr de proiecte elaborate și implementate	În limitele alocațiilor bugetare	Bugetul de Stat	2024-2025	Cancelaria de Stat (Biroul relații cu diaspora) Instituția Publică Agenția de Investiții	Agenția Elvețiană pentru Dezvoltare și Cooperare Programul Națiunilor Unite pentru Dezvoltare
3.4.	Implementarea proiectelor investiționale în cadrul Programului de atragere a remitențelor în economie „PARE 1+2”.	Număr de beneficiari finanțați anual Valoarea granturilor aprobate Volumul de investiții în economia națională	În limitele alocațiilor aprobate	Bugetul de Stat	2023-2025	Ministerul Dezvoltării Economice și Digitalizării Organizația pentru Dezvoltarea Antreprenoriatului	
<p align="center">Obiectiv specific 4: Asigurarea accesului a cel puțin 80% dintre migranți și a familiilor acestora la mecanisme eficiente de informare, de comunicare și de participare efectivă în viața publică la nivel național/local, prin organizarea campaniilor de informare pe diverse tematici actuale, până la finele perioadei de implementare Indicator: 80% dintre cetățenii reveniți – informați până în 2027</p>							
4.1.	Informarea despre disponibilitatea serviciilor medicale acordate în cadrul asigurării obligatorii de asistență medicală pentru migranții reveniți și familiile acestora	Număr de persoane informate anual	În limitele alocațiilor bugetare	Bugetul de Stat	2023-2025	Compania Națională de Asigurări în Medicină Cancelaria de Stat (Biroul relații cu diaspora)	

4.2.	Desfășurarea unei campanii de informare privind drepturile și obligațiile beneficiarilor în cadrul sistemului asigurării obligatorii de asistență medicală	Campanie desfășurată anual	În limitele alocațiilor bugetare	Bugetul de Stat	2023-2025	Ministerul Sănătății Compania Națională de Asigurări în Medicină Cancelaria de Stat (Biroul relații cu diaspora)	
4.3.	Organizarea unei campanii naționale de informare cu privire la drepturile cetățenilor Republicii Moldova, implicați în procesul de migrație	Număr de persoane informate	În limitele alocațiilor bugetare	Bugetul de Stat	2023-2025	Cancelaria de Stat (Biroul relații cu diaspora) Ministerul Sănătății Ministerul Muncii și Protecției Sociale Ministerul Afacerilor Externe și Integrării Europene	

4.4.	Asigurarea accesului în procesul decizional/consultativ, la nivel central și local, a cetățenilor reveniți de peste hotare	Număr de consilii locale în care participă cetățenii reveniți Număr de cetățeni reveniți participanți la procesul decizional la nivel central și local, inclusiv femei Număr de documente consultate	În limitele alocațiilor bugetare	Bugetul de Stat	2023-2025	Cancelaria de Stat (Biroul relații cu diaspora)	Congresul Autorităților Publice Locale
4.5.	Organizarea campaniilor de informare în vederea conștientizării și creșterii ratei de participare în procesul decizional la nivel local a cetățenilor reveniți de peste hotare	Număr de campanii de informare organizate Număr de cetățeni reveniți informați, inclusiv femei Număr de consilieri/consiliere aleși/alese din rândul persoanelor revenite	În limitele alocațiilor bugetare	Bugetul de Stat	2023-2025	Cancelaria de Stat (Biroul relații cu diaspora)	Autoritățile publice locale

4.6.	Organizarea campaniilor de informare și de comunicare cu privire la serviciile publice modernizate/digitalizate	Număr de campanii organizate	În limitele alocațiilor bugetare	Bugetul de Stat	2023-2025	<p>Agenția Serviciilor Publice</p> <p>Agenția de Guvernare Electronică</p> <p>Ministerul Afacerilor Externe și Integrării Europene</p> <p>Cancelaria de Stat (Biroul relații cu diaspora)</p>	
4.7.	Organizarea campaniilor de informare și de sensibilizare desfășurate la nivel central și local în media (TV, radio și online), privind reveniri, afaceri de succes și măsuri de suport pentru cetățenii reveniți de peste hotare	Număr de campanii de informare organizate	În limitele alocațiilor bugetare	Bugetul de Stat	2023-2025	<p>Organizația pentru Dezvoltarea Antreprenoriatului</p> <p>Agenția de Intervenție și Plăți pentru Agricultură</p> <p>Instituția Publică Agenția de Investiții</p>	

4.8.	Organizarea campaniilor de informare cu privire la riscurile și consecințele implicării în fenomenele de migrație ilegală și alte activități criminale la nivel central/local	Număr de campanii organizate	În limitele alocațiilor bugetare	Bugetul de Stat	2023-2025	Ministerul Afacerilor Interne Centrul pentru Combaterea Traficului de Persoane Cancelaria de Stat	Organizația Internațională pentru Migrație
4.9.	Elaborarea materialelor informative referitoare la migrație și la trafic de ființe umane	Materiale informative elaborate și distribuite	În limitele alocațiilor bugetare	Bugetul de Stat	2023-2025	Ministerul Afacerilor Interne Centrul pentru Combaterea Traficului de Persoane Cancelaria de Stat (Biroul relații cu diaspora)	Organizația Internațională pentru Migrație
4.10	Organizarea și desfășurarea evenimentelor consacrate Zilei Internaționale a Migranților și Zilelor Diasporei	Număr de participanți anual	În limitele alocațiilor bugetare	Bugetul de Stat	2023-2025	Cancelaria de Stat (Biroul relații cu diaspora) Agenția Națională pentru Ocuparea Forței de Muncă	Organizația Internațională pentru Migrație Programul Națiunilor Unite pentru Dezvoltare